वार्षिक–पाठ्यक्रमः कक्षा –षष्ठी

सत्रम्– 2024-25 विषयः–संस्कृतम्

पाठ्यवस्तु	सहायकशैक्षिक–अनुदेशाः	अधिगम–उद्देश्यानि	अधिगमसम्प्राप्तयः	गतिविधयः
शब्दपरिचयः - I	चित्रमाध्यमेन शब्दपरिचयः - चषकः, सौचिकः, शुनकः इत्यादीनां प्रथमाविभक्तौ त्रिषु वचनेषु अभ्यासः। अभिनयमाध्यमेन सर्वनामपरिचयः – एतत्, तत्, किम् इति एतेषां पुल्लिङ्गे प्रथमाविभक्तौ त्रिषु वचनेषु अभ्यासः। चित्राधारितरिक्तस्थानपूर्तिः – तालः, भल्लूकः इत्यादिचित्राणां बालाः नामलेखनं करिष्यन्ति। पुनरावलोकनम्- वर्णमालायाः अभ्यासः।	• पुल्लिङ्गशब्दान् छात्राः जानीयुः, एतदर्थं शिक्षकः गतिविध्याधारितं शिक्षणं कुर्यात् । • संज्ञासर्वनामशब्दानां परिचयः प्रदास्यति। • वर्णसंयोजने वर्णविच्छेदे छात्रान् निपुणत्वं विधास्यति।	• पुल्लिङ्गशब्दान् सर्वनामशब्दान् जानन्ति। • वर्णनिर्माणविधिं जानन्ति। • संज्ञा–सर्वनामशब्दानाम् पृथक्करणे नैपुण्यं प्राप्नुवन्ति।	वर्णमालागीतम्-2 यूट्यूब–सहायतया शिक्षणीयम्। कमलं विकसति सुन्दर–सरसि..... • http://youtu.be/vij97ix2JwY; https://youtu.be/MIIqt8CiRQis;

शब्दरूपपरिचयः क्रियापदपरियः	शब्दरूपाणि – बालकः, रामः, लता, जल, अभिनयमाध्यमेन वाक्यरचनाभ्यासः, अभ्यासकार्यम्।	• क्रियापदपरिचयः - अस्, कृ, खेल्, पठ्, धाव्, हस् इत्यादीनां धातूनां लट्लकारे प्रथमपुरुषे त्रिषु वचनेषु अभ्यासः।	• धातुरूपाणि त्रिषु वचनेषु जानन्ति। वाक्यनिर्माणे दक्षः भवति।	• अकारान्त–आकारान्ताः विविध धातुरूपाणां बोधनाय विविधक्रियानां गतिविधिमाध्यमेन बोधो कारयिष्यति। पुंस्त्रीनपुंसकलिङ्गशब्दानाम् उदाहरणेन बोधः कारयेत्। यथा–नायकः, रजकः, कपोतः, कन्या वन, धन, इत्यादयः।
शब्दपरिचयः - **II**	चित्रमाध्यमेन शब्दपरिचयः - दोला, घटिका, चालिका, चटका इत्यादीनां प्रथमाविभक्तौ त्रिषु वचनेषु अभ्यासः।	आकारान्ताः विविध–स्त्रीलिङ्गशब्दानाम् उदाहरणमाध्यमेन बोधः कारयिष्यति। यथा– वाचिका, कन्या, शिक्षिका इत्यादि।	स्त्रीलिङ्गशब्दरूपाणि सर्वनामशब्दरूपाणि तथा जानन्ति।	अभिनयमाध्यमेन सर्वनामपरिचयः – एतत्, तत्, किम् इति एतेषां स्त्रीलिङ्गे प्रथमाविभक्तौ त्रिषु वचनेषु अभ्यासः।
शब्दपरिचयः- **III**	अभिनयमाध्यमेन सर्वनामपरिचयः-तत्, एतत्, किम् इति नपुंसकलिङ्गे प्रथमाविभक्तौ त्रिषु वचनेषु अभ्यासः। धातुरूपाणि वाक्यरचनाभ्यासः, अभ्यासकार्यम्।	नपुंसकलिङ्गशब्दान् छात्राः जानीयुः, एतदर्थं शिक्षकः गतिविध्याधारितं शिक्षणं कुर्यात्।	नपुंसकलिङ्गशब्द-रूपाणि सर्वनाम-शब्दरूपाणि अव्ययशब्दान् च ज्ञात्वा प्रयोगे समर्थाः भवन्ति।	गतिविधयः – अस्ति, नास्ति, आम्, न, किम् प्रश्नोत्तराभ्यासः। चित्रमाध्यमेन शब्दपरिचयः - खनित्रम्, सूत्रम्, यानम्, करवस्त्रम्, फलम्, भवनम् इत्यादीनां प्रथमाविभक्तौ त्रिषु वचनेषु अभ्यासः। अभिनयमाध्यमेन क्रियापदपरिचयः - पठ् (लट्, लृट्, लङ्- लकारेषु)
चित्राधारिता वाक्यरचना	शिक्षकः चित्राधारिता वाक्यरचनायाः अभ्यासं कारयेत्।	तार्किक–चिन्तनं समस्या–समाधानम् कौशलान् शिक्षयेत्।	भाषायां लेखनकौशलस्य अभिवृद्धिः भवति।	क्रीडाङ्गणे गत्वा प्रकृत्यादिकं कमप्येकं विषयमाधृत्य छात्राः एकम्– एकं वाक्यं रचयित्वा वदेयुः।

विद्यालयः	आदर्शवाचनम्, अनुवाचनम्, शब्दार्थज्ञानम्, अभ्यासकार्यम्। गतिविधयः –‘मम परिचयः’ इति विषये मम नाम ----। भवतः/ भवत्याः/ विद्यालयस्य/निवासस्थानस्य/जनकस्य नाम इत्यादीनि वाक्यानि वदेयुः।	विद्यार्थिनः भाषायाः वाचनकौशले दक्षाः भवेयुः।	स्वकीयं परिचयं विद्यालयस्य च परिचयं संस्कृतभाषायां वक्तुं समर्थाः भवन्ति।	सामूहिक–गतिविधिः –यथा– मम माता देवता, चटका चटका रे चटका यूट्यूब–सहायतया शिक्षणीयम्, अनन्तरं ते स्वयमेव गायने कुशलाः भवन्ति। https://youtu.be/LzzzZDzGlgg https://youtu.be/9AK-VLzJl4Y https://youtu.be/3d-64p0pd04
वृक्षाः	सस्वरगायनम्, शब्दार्थज्ञानम्, अभिनयपूर्वकं कण्ठस्थीकरणम् लयाभ्यासः, अभ्यासकार्यम्। शब्दपरिचयः - इकारान्तः उकारान्तश्च।	छात्राः श्लोकानां शिक्षकानुगुणं सस्वरं श्लोकान् गायेयुः। अनन्तरं कण्ठस्थीकरणं च कुर्युः।	पर्यावरणसंरक्षणे वृक्षाणां महत्त्वं जानन्ति। श्लोकान् स्मरन्ति।	छात्रान् वृक्षरोपणाय शिक्षकः प्रेरयेत्। ग्रीष्मकाले यदा पशु– पक्षिणः आतपात् त्रस्ताः भवन्ति। तदा वृक्षाः एव तेषाम् आश्रयः भवितुं शक्यः। छात्राः एतेन प्रेरणा संगृह्य वृक्षारोपणं कुर्युः।
मध्यावधिः पाठ्यक्रमस्य पुनरावृत्तिः। पाठ्यक्रमः 13 सितम्बर 2024 पर्यन्तं पूर्णं कारणीयम्। मध्यावधि-परीक्षा				
पाठपरिचयः	**विषयवस्तु**	**अधिगम–उद्देश्यानि**	**अधिगमसम्प्राप्तिः**	**गतिविधयः**
बकस्य प्रतीकारः	आदर्शवाचनम्, अनुवाचनम्, शब्दार्थज्ञानम्, अभ्यासकार्यम्। तत्समपदानाम् अभ्यासः - सियार-श्रृगालः, कौआ-काकः इत्यादयः। संख्या – 1 तः 20 पर्यन्तम्।	छात्राः तार्किकचिन्तने क्षमाः भवेयुः।	रोचककथामाध्यमेन छात्राः अव्ययशब्दान् जानन्ति। गद्यविधायां पठनकौशलं च प्राप्नुवन्ति। छात्राः मातृभाषायाम्	संख्यागीतम् यूट्यूब–सहायतया शिक्षणीयम्, एकम् एकम् आगच्छ–२। द्वे–द्वे स्वागतम्–२। त्रीणि–त्रीणि उपविश–२। चत्वारि–चत्वारि कुशलं किम्?–२ पञ्च–पञ्च कः विशेषः?–२ षड्–षड् कृपया वद–२ सप्त–सप्त दुग्धं पिब–२ अष्ट– अष्ट पुनर्मिलाम–२ नव–

<table>
<tr>
<td></td>
<td>एकतः चत्वारि पर्यन्तं त्रिषु लिङ्गेषु अभ्यासः। पञ्चतः आरभ्य सामान्यम्।</td>
<td></td>
<td>अन्यासु भाषासु च संख्यां जानन्ति। तस्य पुनरावर्तनं कारणीयम्</td>
<td>नव नमस्ते–२ दश–दश ओम्–ओम्–२ ॥
गतिविधिः– शिक्षकः छात्रैः सह मिलित्वा द्वितीता–तृतीया–चतुर्थी–विभक्ति आधारिता कामपि गतिविधिं सम्पादयेत्। येन छात्राः उल्लिखित–विभक्तीनां सामान्यप्रयोगे दक्षाः भवेयुः।</td>
</tr>
<tr>
<td>सूक्तिस्तबकः</td>
<td>पद्यपाठः, सस्वरगायनम्, शब्दार्थज्ञानम्, /लयाभ्यासः, अभ्यासकार्यम्।</td>
<td>पद्यवाचने समर्थाः भवन्ति।</td>
<td>पद्यविधायां पठनकौशलं च प्राप्नुवन्ति।</td>
<td>गतिविधिद्वारा श्लोकानां स्मरणं करिष्यन्ति।</td>
</tr>
<tr>
<td>क्रीडास्पर्धा</td>
<td>आदर्शवाचनम्, अनुवाचनम्, शब्दार्थज्ञानम्, अभ्यास कार्यम्।
• पञ्चमी- षष्ठीविभक्त्योः अभ्यासः।
• यथा, रामः-रामात्-रामस्य। सीता-सीतायाः-सीतायाः
यथा - रामस्य पुत्रः लवः। लवस्य पिता रामः। उमायाः पतिः शिवः। शिवस्य पत्नी उमा। एवमेव अन्यपदानामपि स्फोरकपत्रमाध्यमेन अभ्यासः कारणीयः।</td>
<td>पञ्चमी–षष्ठीविभक्त्योः त्रिषु लिङ्गेषु शब्दानां प्रयोगे समर्थाः भवेयुः। धातूनां लृट्लकारे रूपाणि ज्ञात्वा वाक्ये प्रयोगं कुर्युः।</td>
<td>कथायाः रसास्वादं कुर्वन्ति। पञ्चमीविभक्तौ षष्ठीविभक्तौ च त्रिषु लिङ्गेषु शब्दानां प्रयोगे समर्थाः भवन्ति। धातूनां लृट्लकारे रूपाणि ज्ञात्वा वाक्ये प्रयोगं कुर्वन्ति।</td>
<td><table>
<tr><td>रामः</td><td></td><td>लवः</td><td>उमा</td><td></td><td>शिवः</td></tr>
<tr><td>शिवः</td><td>पुत्रः</td><td>गणेशः</td><td>सीता</td><td>पति</td><td>रामः</td></tr>
<tr><td>दुष्यन्तः</td><td></td><td>भरतः</td><td>देवकी</td><td></td><td>वसुदे</td></tr>
<tr><td>वसुदेवः</td><td></td><td>कृष्णः</td><td>कैकेयी</td><td></td><td>दशर</td></tr>
<tr><td>दशरथः</td><td>पिता</td><td>रामः</td><td>गान्धारी</td><td>पत्नी</td><td>धृतरा</td></tr>
<tr><td>रावणः</td><td></td><td>मेघनादः</td><td>मन्दोदरी</td><td></td><td>रावण</td></tr>
</table>
शिक्षकः छात्रान् पृथक् पृथक् पित्रा सह पुत्रेण सह च सम्बध्य इमान्शब्दान् अन्यानपि शब्दान् पृच्छेत्।।
• लृट्लकारे वाक्यप्रयोगः परिवर्तनाभ्यासश्च
यथा - पठति-पठिष्यति। वदति-वदिष्यति। चलति-</td>
</tr>
</table>

	अव्ययानि – अपि, च, एव, वा, न, पुनः			चलिष्यति। छात्रः हसति - छात्रः हसिष्यति। बालकः पठति - बालकः पठिष्यति। एवमेव अन्यवाक्यानाम् अभ्यासः कारणीयः।
दशमः त्वमसि	•आदर्शवाचनम्, अनुवाचनम्, शब्दार्थज्ञानम्, अभ्यासकार्यम्। एकपदेन पूर्णवाक्येन प्रश्नानाम् अभ्यासः कारणीयः। बहुविकल्पात्मक–प्रश्नानां चर्चा छात्रैः सह करणीया।	छात्राः तार्किकचिन्तने क्षमाः भवेयुः। समस्यासमाधान–कौशले दक्षाः भवेयुः।	समस्यासमाधानकौशले दक्षाः भवन्ति। तार्किक–चिन्तने दक्षाः भवन्ति।	शिक्षकः समस्यासमाधानकौशलम् आधृत्य गतिविधिमेकं सम्पादयेत्।
विमानयानं रचयाम	सस्वरगायनम्, शब्दार्थज्ञानम्, अभिनयपूर्वकं कण्ठस्थीकरणम्/लयाभ्यासः, अभ्यासकार्यम्। लङ्लकारे परिवर्तनाभ्यासः वाक्यप्रयोगश्च। पठति-अपठत्, लिखति-अलिखत्, गच्छति-अगच्छत्। बालकः गृहं गच्छति। - बालकः गृहं अगच्छत्।	कण्ठस्थीकरणे दक्षाः भवेयुः।	सस्वरगायनपूर्वकं पद्यपाठे समर्थाः भवन्ति। इकारान्तस्य उकारान्तस्य च शब्दानां प्रयोगः पठ्-लिख्-प्रभृतिक्रियारूपैः सह कर्तुं समर्थाः भवन्ति।	समूहाधारित–गतिविधिः– छात्राः अपशिष्ट–कर्गदेन विमानं रचयेयुः। पाठे आगतानि अव्ययपदानि प्रत्येकं विमाने समूहानुसारं सर्वे छात्राः लिखेयुः।

अहह आः च	•आदर्शवाचनम्, अनुवाचनम्, शब्दार्थज्ञानम्, अभ्यासकार्यम्। एकपदेन पूर्णवाक्येन प्रश्नानाम् अभ्यासः कारणीयः। बहुविकल्पात्मक–प्रश्नानां चर्चा छात्रैः सह करणीया।	छात्राः तार्किकचिन्तने क्षमाः भवेयुः। समस्यासमाधान–कौशले दक्षाः भवेयुः।	समस्यासमाधानकौशले दक्षाः भवन्ति। तार्किक–चिन्तने दक्षाः भवन्ति।	शिक्षकः समस्यासमाधानकौशलम् आधृत्य गतिविधिमेकं सम्पादयेत्।

- पाठ्यक्रमः 31जनवरी 2025 पर्यन्तं पूर्णं कारणीयम्।
- वार्षिकपरीक्षादृष्ट्या सकलपाठ्यक्रमस्य पुनरावृत्तिः।
- वार्षिकमूल्याङ्कनं सकलपाठ्यक्रमात् भविष्यति।

वार्षिक-परीक्षा